

PROCESUL CONSOLIDĂRII JUSTIȚIEI – AUTOPERFEȚIONAREA CONTINUĂ A JUSTIȚIEI CONTEMPORANE

Andrei NEGRU,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

SUMMARY

The present study represents a detailed analysis, with individual judgments made to a process, extremely important for justice as a phenomenon, namely the consolidation of justice. Starting from generalized and abstract doctrinal aspects, it smoothly and consequently moves to the praxeological aspect of the process itself. Since the subject in question bears an absolutely innovative character for the juridical doctrine, it causes increased interest among the theoreticians and practitioners in the field. In order to initiate the extensive and complex process for consolidation of justice, it is necessary to accumulate information about the state of things in the field by emphasizing the strong points, as well as the deficiencies, risks and difficulties to ensure the real possibility of finding correct and viable solutions. The following stages are implementable only after a thorough analysis of the factual circumstances and constitute an ensemble of actions and strategies that are to be implemented by highlighting both the objective, as well as the subjective sides. One of the key ideas developed in this work refers to the fact that the process of consolidation of justice should obligatorily contain a change from inside, that would be reflected both within the judicial system as a whole, as authority and element of the trichotomous state structures, as well as in each separate court of law, at the level of each judge including. The impartiality, independence and integrity represent obligatory pillars specific to the activity and the image of each of the ones mentioned above. The evolutionary aspects should also be sensed under other systems pertinent to the judicial one, like the prosecutors' system and the Bar, as well as within the groups of professionals indirectly involved in the good functioning of judges (advisors, clerks, consultants, translators, technical assistants, etc.). Also, in order to ensure the mobilization of absolutely all the means necessary for the achievement of the final result – consolidation of justice, the reforms cannot avoid independent structures like the Superior Council of Magistracy, the Superior Council of the Prosecutors (in the states where such a structure exists), and at the same time, by law, as well as by socio-legal traditions, the relationships established between the judicial authority and other judicial and / or political entities (the Constitutional Court, the legislative, the executive).

Prezentul studiu reprezintă o analiză detaliată, cu aprecieri individuale, asupra unui proces extrem de important pentru justiție ca fenomen, și anume – cel de consolidare a justiției. Pornind de la aspecte doctrinare, generalizate și abstracte, se trece lent și consecvent la aspectul praxiologic al procesului însuși, cu explicarea specificului de ajustare la particularitățile justiției naționale, prin prisma dificultăților existente, a imperfecțiunilor de sistem și legislative, precum și prin prisma eventualelor soluții propuse de autor ca rezultat al experienței sociale și profesionale proprii.

Întrucât are un caracter absolut novator pentru doctrina juridică, subiectul tratat prezintă interes sporit pentru teoreticienii și practicienii în domeniu. Materialul este structurat științific, pornind de la formularea unor noțiuni relevante procesului de „consolidare a justiției”, cu trimitere la normele legislative pertinente și continuând cu mențiunea unor etape foarte clar definite, care urmează a fi respectate întru garantarea desfășurării cu succes, progresiv, a procesului analizat. Astfel, pentru a iniția amplul și complexul act de consolidare a justiției, este necesar a acumula informație

despre starea de lucruri existentă în domeniu, cu relevarea punctelor forte, dar și a neajunsurilor, a riscurilor și dificultăților, în scopul asigurării realei posibilități de a găsi soluții corecte și viabile. Numai cunoscând în detalii adevărul, este posibil a selecta cele mai bune modalități, căi, procedee, tehnici, precum și a pune accentele necesare pe asemenea criterii, cum ar fi cel de timp, loc și, evident, criteriul uman. Următoarele etape, descrise pe larg în prezenta lucrare, sunt posibil de realizat numai după analiza circumstanțelor de fapt și constituie și ele un ansamblu de acțiuni, strategii care urmează a fi implementate atât prin evidențierea laturii obiective, cât și a celei cu tentă subiectivă. Și dacă, sub aspect obiectiv, modificările și completările de rigoare în actele normative naționale sunt inevitabile, întrucât orice proces inițiat în cadrul unui sistem este însoțit și de schimbări evolutive la nivel de lege, atunci ceea ce captează atenția în lucrare și se referă la aspectul subiectiv sunt convingerile autorului privind necesitatea reevaluării situației existente la nivel cultural-ideologic și profesional. Una dintre ideile-cheie dezvoltate în lucrare este cea potrivit căreia procesul de consolida-

re a justiției trebuie să cuprindă, în mod obligatoriu, o schimbare din interior, reflectată atât în cadrul sistemului judecătoresc în ansamblu, ca autoritate și element al structurii statale trihotomice, cât și în fiecare instanță judecătorească în parte, dar și la nivelul fiecărui judecător. Or, imparțialitatea, independența și integritatea reprezintă piloni obligatorii, specifici activității și imaginii fiecăruia dintre cei enumerați. Mai mult, întrucât se dorește reformarea unui domeniu complex, de maximă importanță, cum este justiția, aspectele evolutive trebuie să se resimtă și în cadrul unor sisteme alăturate celui judecătoresc, exemplificativ fiind cel al procuraturii, avocaturii, precum și în mediul grupurilor de profesioniști implicați indirect în buna funcționare a judecătorilor (referenți, grefieri, consultanți, traducători, asistenți tehnici ș.a.). De asemenea, întru asigurarea tuturor pârgurilor absolut necesare obținerii rezultatului final – de consolidare a justiției, reformele nu pot ocoli nici structuri independente, cum sunt Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor (în statele în care o atare instituție funcționează) și, totodată, prin lege, dar și prin tradiție sociojuridică, relațiile stabilite între autoritatea judecătorească și alte entități juridice și/sau politice (Curtea Constituțională, legislativul, executivul).

Prin urmare, studiul reflectă dificultățile, imperfecțiunile cu care se confruntă nu doar justiția națională, ci chiar justiția ca fenomen, soluțiile propuse de autor întru consolidarea acesteia, prin respectarea anumitor etape, fiind viabile și altor state, cu adaptarea mecanismelor și strategiilor la specificul organizării sociale, juridice, politico-etatice și cultural-ideologice autohtone. În fine, scopul final este de a obține, prin eforturi comune, un sistem judecătoresc independent, un coraport de forțe echilibrat, un act de justiție eficient și, ca rezultat, o justiție consolidată.

Utilizat fiind într-un aspect dinamic, termenul „consolidare” poate fi identificat în sens de proces de formare, inițiere, dezvoltare și colaborare a unui sistem de caracteristici, ce ar exprima esența justiției contemporane în complexitatea sa. Pentru știința juridică, necesitatea evidențierii calităților justiției actuale nu este una de moment. Fenomenul justiției include în sine și existența unor pericole, a unor fenomene ce pot afecta justiția și promova, în consecință, valorile unui regim dictatorial latent. Vorbim, în context, despre juristocrație și despre specificul unei dictaturi latente (fenomenul statului de drept fals)¹. Drept rezultat al unei complexe caracteristici a naturii și structurii justiției consolidate, considerăm necesar a expune anumite opinii cu referință la implementarea praxiologică a acestui statut. Reamintim că statutul în cauză este rezultat al unui proces dinamic de transformare a fenomenului justiției, prin ajustarea acestuia la anumite standarde, care ar determina realizarea principiilor de independență, imparțialitate și integritate a judecătorului și a justiției în ansamblu. Caracterul complex și dinamic al acestui

proces de consolidare a justiției permite sistematizarea unor activități consecutive, orientate spre desfășurarea eficientă și legală a acestuia. Anume aceste caracteristici – de eficiență și legalitate – sunt indicatorii unui areal al statului de drept cu conținut de regim politic democratic². Renumita frază machiavelică „*scopul scuză mijloacele*”, este incompatibilă cu acest proces. Depășirea limitelor psihologice ale regulilor juridice din domeniu reduce la nulitate absolută eforturile de formare a unui statut de justiție consolidată. Altfel spus, în procesul de consolidare a justiției este necesar a respecta cu strictețe principiile echității și legalității. Din anumite considerente, fie particulare, fie de natură generică, la fel de importante considerăm a fi activismul, inventivitatea și capacitatea decizională și creativă a unui număr impunător de personalități, cărora să le fie opozabil procesul de consolidare a justiției. Vorbim despre interese de ordin material, politic, de statut, ori, eventual, despre nedorința și incapacitatea de a evolua, despre ipocrizia înmăscută ș.a. În calitate de profesioniști în sfera dreptului, persoanele menționate vor utiliza tot arsenalul de posibilități vizibil legale și latent ilegale pentru a discredita autorii eventualului proces de consolidare a justiției naționale, precum și nobilele intenții ale celor din urmă. Principiile echității și legalității vor fi adevărate piedici pentru autorii și adepții acestui proces, însă respectarea acestora peste o perioadă scurtă de timp va contribui la formarea unui statut de autoritate pentru adepții sau autorii acestui proces de consolidare a justiției naționale. Este important a explica natura complexă a acestei poziții de autoritate, manifestată atât prin acțiuni publice praxiologice concrete, cât și prin cele de natură conceptual-teoretică, orientate spre promovarea procesului de consolidare a justiției. La fel, nu excludem implicarea unor reprezentanți ai profesiei juridice, care, din diferite motive, numai vor mima realizarea procesului de consolidare a justiției, dăunând, astfel, interesului realmente urmărit de actorii de bună-credință ai procesului, dauna fiind de o proporție incomparabil mai mare decât cea cauzată de reprezentanții entității menționate anterior. Pericolul mimării se manifestă în probabilitatea pierderii momentului oportun, favorabil pentru inițierea procesului de consolidare a justiției, dar și a autorității actorilor cu intenții corespunzătoare. Antrenarea ulterioară a aparenților „specialiști”, incapabili a avea propria opinie în domeniu, determină alegerea unor piste greșite de activitate, fără a sesiza gravitatea situației. Este nevoie de o pregătire profesională avansată, net superioară pregătirii oponentilor acestui proces. Acțiunile și declarațiile publice trebuie să fie consecutive și unitare. O persoană, oricât de democratice nu i-ar fi opiniile în domeniu, în condițiile unui regim politic democratic, nu va avea posibilitatea de realizare a oportunităților enunțate. Napoleon Bonaparte a contribuit substanțial la adoptarea Codului civil francez din anul 1804, însă el se afla în pragul unei dictaturi monarhiale de per-

formanță. Abstractizându-ne de la conjunctura politică, vom identifica acele etape de consecutivitate logică și de natură sociojuridică ce acordă procesului de consolidare a justiției o eventuală și așteptată finalitate.

Elaborarea unei strategii de reformă complexă, orientată spre identificarea unui statut de justiție consolidată, prezumă nu numai accesarea spre conținutul acesteia, dar și spre forma de promovare și implementare socială. În scopul obținerii unui impact de eficiență maximă, avem posibilitatea de evidențiere și caracterizare a anumitor etape ce vizează elaborarea și implementarea acestui proces, orientat, în fine, spre proliferarea statutului dorit. Studiul teoretico-praxiologic al fenomenului vizat permite identificarea următoarelor etape ale procesului de consolidare a justiției în arealul unui regim politic democratic la etapa contemporană: 1) efectuarea unei analize a stării de fapt ce reflectă situația reală din justiția națională; 2) transformarea conștiinței juridice profesionale și generale a persoanelor interesate și afectate de acest proces preconizat pentru implementare, atât la nivel de ideologie juridică, cât mai ales la nivel de psihologie juridică profesională; 3) efectuarea unor ajustări de natură legislativ-normativă, orientată spre identificarea statutului exact al instituțiilor implicate, într-o formă sau alta, în procesul de realizare a justiției, care ar cuprinde noi reglementări juridice privind natura instituțională, organizațională sau funcțională a acestora; 4) evaluarea rezultatelor de finalitate a procesului de consolidare a justiției, evidențierea imperfecțiunilor și înlăturarea acestora, atât la nivel doctrinar, cât și la nivel praxiologic. O caracteristică detaliată a etapelor menționate, caracteristică ce nu este categorică sub aspect numeric sau de volum, va constitui însăși analiza întregului proces de consolidare a justiției, în scopul stabilirii unui statut corespunzător de justiție consolidată, viabilă și eradicabilă la valoarea sa solicitată și preconizată în condițiile unui regim politic contemporan democratic.

Efectuarea unei analize a stării de fapt, ce reflectă situația reală din justiția națională este o primă etapă logic necesară. Competența realizării acestei etape este una liberală în identificarea subiecților responsabili. Actorii, dacă ne permitem să-i numim astfel, implicați în procesul de evaluare menționat, urmează a fi selectați, în primul rând, pe principiul profesionalismului. Starea reală a lucrurilor o pot identifica numai specialiștii în domeniu. Astfel, vorbim despre Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiției, Asociațiile profesionale din domeniu (Asociația Judecătorilor, spre exemplu), reprezentanții Procuraturii (desigur și ai Consiliului Superior al Procurorilor, în cazul în care o atare instituție își găsește reglementare în legislația națională), Uniunea Avocaților, mediul academic și alți reprezentanți ai societății civile. Nu putem atribui această sarcină numai Consiliului Superior al Magistraturii, de exemplu, deoarece acest proces evidențiază o valoare nu doar de natură juridică, dar și politică. La fel, nu

este suficientă atragerea în procesul menționat a societății civile, a cărei implicare prezice un impact pozitiv, însă aglomerația „specialiștilor” în domeniu, de regulă, nu garantează eficiența rezultatelor obținute; mai mult ca atât, fiecare dintre pseudospecialiști urmărește, de regulă, obținerea unor rezultate particulare, care nu întotdeauna coincid cu rezultatul general așteptat. Mai mult, personalitățile recrutate din cadrul societății civile urmează a fi selectate și ele pe principiul profesionalismului. La etapa de evaluare, implicarea presei nu este oportună din mai multe considerente. În primul rând, sub aspect profesional, nu va avea loc o analiză sinceră și obiectivă a imperfecțiunilor depistate, fapt ce va bloca îndeplinirea etapelor ulterioare. În al doilea rând, o abordare juridică neprofesională va genera tensiuni sociale deseori neargumentate, care, evident, nu vor contribui la realizarea cu succes a etapei în cauză.

Este absolut necesar, în opinia noastră, a antrena în procesul de identificare a statutului de justiție consolidată reprezentanții asociațiilor profesionale de pe terenul juridicului, deoarece în acest mod va avea loc antrenarea generală și se va manifesta, corespunzător, un interes general din partea personalităților și grupurilor indicate. Mai mult, nimeni decât profesioniștii în domeniu, care la fel tind spre transformări și soluționări de probleme în activitatea profesională, nu cunosc mai bine imperfecțiunile justiției naționale. Asociațiile profesionale, prin implicarea lor, vor asigura un echilibru, în procesul de consolidare a justiției în general, dar și în procesul de efectuare a analizei stării de fapt, ce reflectă situația reală din justiția națională, în coraport cu analiza efectuată și făcută publică de Consiliul Superior al Magistraturii, care ar putea tinde spre atenuarea unor probleme stringente viabile, în scopul evitării criticii negative asupra rolului și activității sale ca autoritate. Ministerul Justiției, îndeplinește, alături de Consiliul Superior al Magistraturii, unul dintre principalele roluri în procesul de evaluare a stării de fapt din domeniu. Finalizarea etapei de identificare a statutului de justiție consolidată și de evaluare curentă a situației de fapt generează, în caz de obținere a unor rezultate pozitive, anumite dividende politice de durată variabilă. Mediul academic poate acorda un suport teoretic în domeniu, nu datorită faptului că reprezentanții justiției nu ar poseda o pregătire teoretică suficientă, dar din necesitatea unei abordări profesioniste din afara sistemului, ceea ce deseori are un impact benefic. Antrenarea mediului academic la fel necesită a fi selectivă, din considerentele și argumentele evidențiate anterior. Reprezentanții profesiilor ce contribuie la realizarea justiției prin activitatea lor cotidiană, fără a ne pronunța la moment despre ponderea fiecăreia, la fel necesită a fi implicați în realizarea acestei etape, în scopul identificării anumitor neajunsuri, omiteri în ce privește reglementarea juridică, organizarea sau funcționarea justiției. În acest context, pornind de la principiul contradictorialității – principiu fundamental în procesul de judecată – evi-

dențiem organele procuraturii și reprezentanții profesiei de avocat.

Complexitatea cercului de subiecți, care, eventual, ar urma să fie antrenați la realizarea acestei prime etape și demonstrează gradul de complexitate a problemei, precum și sarcinile preconizate. Anume depistarea factorilor de presiune și a conflictelor de interese în sfera justiției, a abuzurilor și abaterilor disciplinare sau de natură deontologică și constituie esența acestei etape. Factorii de presiune pot avea influență atât asupra autorității judecătorești în ansamblu, cât și asupra unor instanțe în parte sau asupra unui judecător sau altă instituție ce contribuie la realizarea justiției. Factorii de presiune pot afecta acele categorii de instituții și persoane în statutul cărora o poziție aparte o ocupă independența ca principiu de activitate. Conflictele de interese se pot manifesta în procesul de instituționalizare, organizare și funcționare a instituțiilor din sfera justiției; esența acestora se exprimă prin accentuarea prioritară a unor interese de natură instituțională sau personală, în scopul fraudării legii. Datele specifice, de diferită natură, cu referință la organizarea și mai ales la funcționarea justiției, îndeosebi vor contribui la evaluarea situației reale și a identificării pistelor de activitate orientate spre o consolidare a justiției. Complexitatea informației supuse evaluării necesită antrenarea reprezentanților unui vast spectru profesional, care poate nici nu are vreo tangență cu sfera juridicului pur. Astfel, considerăm oportună antrenarea la anumite etape ale procesului de consolidare a justiției, fie permanent, fie la necesitate, a specialiștilor de înaltă calificare în domeniile statisticii, psihologiei, medicinei, precum și în alte domenii, care la momentul actual nici nu pot fi identificate.

Transformarea conștiinței juridice profesionale și generale a persoanelor interesate și afectate de acest proces preconizat pentru implementare, atât la nivel de ideologie juridică, cât și mai ales la nivel de psihologie juridică profesională reprezintă o a doua etapă a procesului de consolidare a justiției. În moment de transformări intense în societate are loc schimbarea mentalităților, stărilor psihologice, sentimentelor juridice, care determină o nouă configurare a juridicului³. Orice persoană inițiată în știința juridică recunoaște și acceptă valoarea și importanța conștiinței juridice pentru implementarea unor noi reglementări juridice și identificarea unor noi raporturi juridice într-un anumit domeniu concret. Fără o modificare a conștiinței juridice generale și profesionale, transformările menționate nu vor avea rezultatul maxim scontat și efectele acestora vor fi minime sau poate chiar negative. Complexitatea transformărilor, impactul lor social vor produce efecte în mai multe sfere ale vieții sociale, nu numai în sfera justiției. În cazul realizării cu maximă eficiență a procesului de consolidare a justiției, în arealul impactului social rezultat va fi inclus mediul de afaceri, sistemul de instruire inițială din domeniul dreptului, va fi afectat fenomenul corupției și alte fenomene negative ale

societății în favoarea altora, de natură pozitivă. Anume în procesul de realizare a acestei etape evidențiem profesionalismul și rolul instituțiilor mass-media. Mediatizarea procesului de reformare a sistemului, complexitatea și importanța acestuia pentru dezvoltarea generală a societății este o oportunitate de valoare, în finalitatea sa identificăm un alt nivel de cunoștințe și atitudini față de fenomenul juridic, în general, și față de procesul de consolidare a justiției, în special. Sensibilizarea publică, privitor la procesul de reformare și identificare a mecanismelor și tehnicilor orientate spre o justiție consolidată, generează formarea unei conștiințe juridice generale, ce reflectă atitudinea și cunoașterea fenomenului juridic de întreaga societate. Este fenomen pozitiv, care va contribui la izolarea și îndepărtarea oponentilor procesului de reformare a justiției, care vor evita discuțiile publice despre diferite fapte în care au fost implicați – cum ar fi factorii de presiune și conflictele de interese manifestate în activitatea acestora – și-i va determina a comite greșeli și abateri de la principiul legalității. La fel, mediatizarea procesului de consolidare a justiției contribuie la dinamizarea conștiinței juridice profesionale, formarea unui interes național față de fenomenul în cauză, astfel accentuându-i-se importanța și valoarea. Transformarea conștiinței juridice profesionale și generale în aspect sociopraxiologic necesită a fi exprimată printr-un sistem de suporturi metodologice, apreciate doctrinar drept procedee care necesită a fi utilizate. Printre acestea, ele fiind diferite de la un proces de consolidare la altul, în funcție de reperele concrete ce-i determină începuturile și prin prisma experienței amare în realitatea socială națională, menționăm: satisfacerea unor garanții materiale magistraților, a condițiilor adecvate de muncă pentru magistrați și pentru alți subiecți de expresie profesională care să contribuie la realizarea justiției, asigurarea magistraților cu oportunități de carieră profesională obiectivă ș.a.

Generalizând, transformarea conștiinței juridice profesionale e condiționată de demonstrarea promptă a intențiilor guvernării de a se implica constructiv în procesul de consolidare a justiției. Un factor ce determină transformarea conștiinței juridice profesionale este demonstrat prin acțiunile ferme ale organelor de autoadministrare a justiției, orientate spre responsabilizarea magistraților. Un studiu general al rezultatelor activității instanțelor din jurisdicția teritorială a Curții de Apel Chișinău pentru anul 2011 a relevat că există magistrați a căror cotă procentuală de anulări din numărul general de hotărâri contestate cu apel constituie 75 la sută. Aceștia sunt magistrați cu experiență profesională mai mare de 20 de ani. O astfel de tendință, având un caracter generic pentru toate instanțele din jurisdicția Curții de Apel Chișinău, ne demonstrează lipsa de responsabilitate din partea anumitor magistrați. Fenomenul în cauză, pe lângă insuficiența remunerării, mai este explicat și printr-o vădită neconcordanță în activitatea Consiliului Superior al Magistraturii în coraport cu Co-

legiul de Calificare, care activează „pe lângă” primul. Experiența formării Consiliului Superior al Magistraturii și a Colegiului Disciplinar explică conservatismul primului în procesul decizional și incapacitatea de adoptare a hotărârilor de importanță majoră. Anume într-o consecutivitate logică și generic orientată către toți magistrații și actorii implicați în procesul de realizare a justiției, conlucrarea eficientă între instituțiile justiției și Ministerul Justiției va contribui substanțial, prin relevanța praxiologică, la transformarea calitativ-positivă a conștiinței juridice și la dezvoltarea culturii juridice profesionale și generale.

La etapa de efectuare a unor ajustări de natură legislativ-normativă, orientate spre identificarea statutului exact al instituțiilor implicate, într-o formă sau alta, în procesul de realizare a justiției, ce ar viza noi reglementări juridice privind natura instituțională, organizațională sau funcțională a acestora, remarcăm oportunitatea de realizare a acelor transformări de formă și conținut, orientate spre optimizarea reglementărilor de natură instituțională, organizațională și funcțională. Aceste transformări și identifică mecanismele și tehnicile orientate spre stabilirea statutului de justiție consolidată. În această etapă, stabilim limitele de interacțiune între:

a) instanțele judecătorești și instituția de autoadministrare a autorității judecătorești;

b) instituțiile care nemijlocit realizează justiția și instituțiile care contribuie, prin activitatea lor, la realizarea justiției;

c) autoritatea judecătorească și Curtea Constituțională;

d) autoritatea judecătorească și entitățile de funcționari publici sau angajați contractual ce asigură, prin activitatea lor, aspectul tehnic al procesului de realizare a justiției;

e) autoritatea judecătorească și celelalte două ramuri ale puterii de stat.

Coraportul dintre instanțele judecătorești și Consiliul Superior al Magistraturii impune necesitatea elaborării și perfecționării unui ansamblu de reglementări juridice, în scopul realizării principiilor independenței, imparțialității și inamovibilității, care pot fi asigurate numai în condițiile existenței statutului de justiție consolidată. Pornind de la structura și modul de formare a Consiliului Superior al Magistraturii⁴, corespunderea acestor procese cu standardele europene în domeniu⁵, competența Consiliului Superior al Magistraturii⁶, limitată la maxim de guvernarea comunistă și nedezvoltată de guvernările AIE-I și AIE-II, de la numărul de membri, care este, în opinia noastră, insuficient⁷ și determină blocajele decizionale în domeniu, de la oportunitatea existenței colegiilor de calificare și a celui disciplinar activând „pe lângă” Consiliul Superior al Magistraturii și prin aceasta încălcând chiar prevederile constituționale⁸, de la lipsa din competența Consiliului Superior al Magistraturii a capacității de jurisdicționalitate în dome-

niu⁹, competența ambiguă a aceleiași Consiliu Superior al Magistraturii în procesul de organizare a studiilor în cadrul Institutului Național al Justiției¹⁰, de la statutul neclar și alogic al Institutului Național al Justiției, ce se află în subordinea Ministerului Justiției¹¹ – reprezentant al puterii executive, de la neclaritatea, la nivel național, a structurii învățământului universitar-juridic, de la criteriile vădit tendențioase aflate la baza formării și activității Colegiului de calificare și a celui disciplinar¹², de la modul de numire în funcție a judecătorilor¹³, lipsa criteriilor obiective de numire și promovare în cariera juridică a judecătorilor¹⁴, amplasarea ambiguă a organelor procuraturii în sistemul de realizare a justiției, de la lipsa suportului constituțional al constituirii și funcționării Consiliului Superior al Procurorilor și al Consiliilor de calificare și disciplinar¹⁵, care, la fel, activează „pe lângă”, de la necesitatea de a include procurorii în categoria magistraților și reglementarea statutului acestora pe baza principiului independenței, imparțialității și inamovibilității în activitatea profesională¹⁶, de la descentralizarea Procuraturii, formarea unui departament de anchetă, de la competențele strănii – prin prisma limitărilor competenței Adunării Generale a judecătorilor¹⁷ și a limitărilor nostime chiar în competența Adunării Generale a procurorilor¹⁸ – avem convingerea că toate aceste domenii de reglementare juridică și subiecte de discuție doctrinar-praxiologică urmează a fi revăzute, deoarece reglementările actuale sunt efectuate cu o finețe deosebită, în scopul stabilirii unui control latent din partea politicului asupra autorității judecătorești și asupra justiției în ansamblu, ceea ce contravine conceptual statutului de justiție consolidată. Aceste domenii de reglementare juridică necesită a fi evidențiate, în primul rând, de Consiliul Superior al Magistraturii, care, la moment, datorită structurii, componenței și competenței atribuite prin lege, întâlnește în activitatea sa mari dificultăți. Anume acestor domenii și ar trebui să li se acorde o atenție deosebită în proiectul Strategiei de reformă din domeniul justiției, regretabil întârziată în realitatea juridică națională, datorită implicării politicului în domeniu și datorită unor ambiții aberante de profesionalism iluzoriu.

Coraportul dintre instituțiile ce nemijlocit realizează justiția și instituțiile ce contribuie, prin activitatea lor, la realizarea justiției, reflectă interacțiunea funcțională, probabil și organizațională, într-o anumită măsură, dintre instanțele autorității judecătorești și organele procuraturii. Este un domeniu ce nu reflectă într-o formă directă procesul de consolidare a justiției, dar influențează, într-un mod substanțial, calitatea și eficiența justiției. O conlucrare constructivă, orientată spre eficientizarea și sporirea calității justiției ar fi determinată de acordarea statutului de magistrat procurorilor. Independența, atât de necesară procurorilor naționali în activitatea lor profesională, cu toate consecințele sistemice, ar determina o nouă calitate a rezultatelor profesionale și o responsabilitate avansată; totodată, ar

contribui substanțial la sporirea calității profesionale de activitate. O gestiune de autoadministrare unică, prin intermediul unei instituții în domeniu, cu o structură bicamerală, ar spori considerabil calitatea și eficiența justiției penale. La fel, drept consecință, principiul contradictorialității va determina un aflus de calitate și în activitatea instituției avocaturii în realitatea juridică națională.

Coraportul dintre autoritatea judecătorească și entitățile de funcționari publici sau angajați contractual ce asigură, prin activitatea lor, aspectul tehnic al procesului de realizare a justiției, determină un domeniu specific al procesului de realizare a justiției, însă în nici un caz mai puțin important pentru identificarea statutului de justiție consolidată. Ne referim la activitatea cotidiană a colaboratorilor ce efectuează o muncă tehnico-creativă în procesul de realizare a justiției și completează, în acest mod, activitatea judecătorului, eliberându-l de o multitudine de obligații și acordându-i posibilitate de concentrare asupra calității și eficienței justiției în procesul de realizare concretă a acesteia. Această entitate este formată din mai multe categorii profesionale, cum ar fi: grefieri, referenți, consultanți, traducători, asistenți tehnici ș.a. Anticipând un eventual reproș, referitor la curajul de amplasare a acestor categorii profesionale într-o entitate unică, fără a le determina valoarea statutară, în funcție de anumite abilități profesionale, vorbim despre atenția sporită ce necesită a fi acordată statutului acestor reprezentanți profesionali și despre garanțiile statutare, chiar numai din considerentul că activitatea lor asigură o eficientă și calitativă realizare a justiției. Absența garanțiilor statutare în domeniu va fi un impediment serios pentru procesul de consolidare a justiției. Cu toate că, în majoritatea cazurilor, în funcție de reglementările naționale, reprezentanții acestor entități profesionale posedă statut de funcționar public, statutul acestora urmează a fi completat cu acele obligațiuni juridice de natură deontologică, specifice reprezentanților autorității judecătorești. Deci, ar trebui de identificat statutul de funcționar public, specialist ș.a. din cadrul justiției. Suplimentar, realitatea juridică națională evidențiază o lipsă de perspectivă în cariera profesională a acestor entități. Deși necesitatea de cadre de o înaltă calificare este evidentă, realitatea demonstrează că aceste profesii constituie o punte de intermediere către o carieră juridică de judecător. Este un fenomen salutar, însă absența garanțiilor profesionale, materiale și sociale determină o frecventă fluctuație de cadre în domeniile profesionale menționate, calitatea și eficiența justiției fiind afectată deseori de pregătirea insuficientă, din punct de vedere profesional, a persoanelor în cauză. Fiind asimilat cu statutul funcționarilor publici, statutul profesiorilor menționate necesită a fi tot de Consiliul Superior al Magistraturii, din considerentul rolului major pe care-l are realizarea acestui scop pentru statutul de justiție consolidată.

Pocesul de consolidare a justiției sau de identificare

a unui statut de justiție consolidată stabilește o interacțiune calitativă, absolut novatoare, între autoritatea judecătorească și celelalte două elemente de structură trihotomică a puterii de stat – ramura puterii legislative și ramura puterii executive. Fiind, aparent, un concept tradițional cunoscut pentru doctrina juridică, vom accentua totuși importanța percepției în ipostază de autoritate manifestările funcționale ale instanțelor judecătorești de orice jurisdicție. Orice percepere a acestui domeniu instituțional în calitate de ramură a puterii de stat, înzestrată individual cu statut de „putere” și identificată, respectiv, cu statutul de „putere judecătorească”, va crea, inevitabil, o tendință și o posibilitate conceptuală de prevalare, dominare din partea altei puteri dintre cele trei identificate de Montesquieu. Statutul de „autoritate”, în calitate de exponent al puterii de stat, poate explica atât natura structurii trihotomice a puterii statale, cât și unitatea și indivizibilitatea acesteia. Mai mult, statutul de „autoritate”, atribuit activității jurisdicționale a instanțelor, nu numai că determină categoria de „autoritate judecătorească”, dar și exclude, într-o mare măsură, eventualele tentative de instaurare a anumitor forme de control din partea celorlalte ramuri ale puterii de stat. Statutul de justiție consolidată, determinat prin valorificarea principiilor de independență, imparțialitate și inamovibilitate a magistraților, prezumă poziționarea trihotomică egală a autorității judecătorești în coraport cu celelalte două autorități și exclude orice atentat de natură instituțională, organizațională sau funcțională asupra justiției.

A patra etapă, *evaluarea rezultatelor de finalitate a procesului de consolidare a justiției, identificarea imperfecțiunilor și înlăturarea acestora atât la nivel doctrinar, cât și la nivel praxiologic*, reprezintă o analiză finală a eficienței și dinamicii procesului menționat și, în fine, o conceptualizare a statutului de justiție consolidată. Sesizarea rezultatelor obținute, evaluările de calitate ale acestui statut al justiției o poziționează pe ultima ca fenomen sociojuridic nou pentru societatea contemporană, anume prin natura sa dinamică. Studiul doctrinar-praxiologic, care trebuie să fie unul continuu, va demonstra vitalitatea, importanța și utilitatea acestui statut de justiție consolidată, care va fi capabil, datorită propriului potențial complex (doctrinar și praxiologic) a se autoperfecționa în condițiile unei percepți obiective a realității sociale. Fenomenele negative, sesizate actualmente în interiorul justiției naționale, nu constituie numai un rezultat al influenței politicului asupra justiției, dar și al impotenței organizaționale și, mai ales, funcționale a justiției însăși de a se autoperfecționa și moderniza. În acest scop, reprezentanții autorității judecătorești, ai altor instituții ce contribuie la realizarea justiției necesită a se autoperfecționa nu numai sub aspect practic, dar și sub aspect teoretic. Altfel, viitorul în procesul de autoadministrare și gestionare organizațional-funcțională va reveni reprezentanților doctrinei juridice, fapt ce nu neapărat va contribui la o îmbunătă-

țire a calității și eficienței activității profesionale. Nici un proces de evoluție și dezvoltare nu poate fi generalizat și teoretizat la nesfârșit.

Particularitățile naționale pot influența considerabil orice reguli teoretice privind procesul de consolidare a justiției. La fel, semnificativ poate fi rolul factorului uman, în special al anumitor personalități în domeniul profesional respectiv. Toate aceste individualizări necesită a fi evaluate atât la etapele inițiale ale procesului de consolidare a justiției și de identificare a statutului de justiție consolidată, cât și la etapa finală ce caracterizează acest proces. O retrospectivă analitică va contribui incontestabil la sporirea calității statutului de justiție consolidată, ca finalitate a procesului de consolidare a justiției. Această finalitate, evident, nu poate avea, conceptual, un caracter static și se solicită a fi realizată de întreaga comunitate juridică, atât sub aspect doctrinar, cât și practic. Așadar, menționăm, în calitate de obiectiv final al procesului de consolidare a justiției, existența unui statut de justiție consolidată, caracterizat printr-un sistem de drepturi de natură subiectivă, orientate spre o manifestare reală a activității calitative și eficiente a justiției în sistemul trihotomic al puterii de stat, determinată inclusiv de principiile imparțialității, inamovibilității și independenței. La fel, procesul de consolidare a justiției este orientat spre o stabilire clară a obligațiilor juridice atribuite justiției în calitate de sistem de organe de stat. Procesul de consolidare a justiției, sub aspect doctrinar, reprezintă un model de natură generică, capabil a utiliza corectările particulare în orice variație din sfera socială. Reformele concrete, la o anumită etapă de dezvoltare etică, prezintă numai o valoare praxiologică concretă și teoretică individuală, specifică situației reale abordate.

În concluzie, identificăm noi piste și domenii de cercetare teoretico-practică atât a procesului de consolidare a justiției în realitatea juridică contemporană, cât și a statutului de justiție consolidată. Domeniile menționate se impun printr-o diversitate structurală, ce poate coincide cu diversitatea structurală a fenomenului juridic în ansamblu, deoarece justiția, prin realizarea ei, reprezintă o finalitate a dreptului.

Note:

¹ Negru Andrei, *Aspecte teoretice în procesul edificării statului de drept*, în *Edificarea statului de drept: Materialele conferinței științifico-practice*, Chișinău, 26-27 septembrie 2003, Bons Offices, Chișinău, 2003, p. 309.

² Coptileț Valentina, *Incompatibilitatea instituțiilor juridice medievale cu conceptul statului de drept* (pe materialele organizării judecătorești și a procesului judiciar în Basarabia după 1812), *ibidem*, 2003, p. 310-314.

³ Aramă Elena, *Statul de drept și puterea discreționară a judecătorului*, *ibidem*, p. 291.

⁴ Negru Andrei, Negru Boris, *Reflecții cu privire la legitimitatea Consiliului Superior al Magistraturii în con-*

textul legislației naționale actuale și a standardelor europene, în *Revista Națională de Drept*, 2010, nr.1, p. 51-54.

⁵ *Carta europeană cu privire la statutul judecătorului*, Bruxelles, 1998/ www.csm1909.ro/.

⁶ Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr. 947-XIII, din 19.07.96, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.64/641 din 03.10.1996; republicată: *Monitorul Oficial*, nr.186-188/752, din 22.08.2003.

⁷ Negru Andrei, Negru Boris, *op.cit.*, p. 51-54.

⁸ *Constituția Republicii Moldova*, adoptată la 29 iulie 1994, a intrat în vigoare la 27 august 1994, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

⁹ Legea cu privire la Consiliul Superior al Magistraturii nr. 947-XIII din 19.07.96, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.64/641 din 03.10.1996; republicată: *Monitorul Oficial*, nr.186-188/752, din 22.08.2003.

¹⁰ Negru Andrei, *Aspecte de legalitate a unor reglementări juridice naționale în sfera justiției*, în *Revista Națională de Drept*, Chișinău, 2010, nr. 2, p. 41- 45.

¹¹ Negru Andrei, *Carierele judecătorului în realitatea juridică națională. Tendințe de reglementare*, în *Studii juridice*, Chișinău, 2010, nr.1.

¹² Negru Andrei, *Aspecte de legalitate a unor reglementări juridice naționale în sfera justiției*, p.41-45; Idem. *Expunere de opinie referitoare la reglementările juridice naționale în domeniul formării și activității Colegiului disciplinar și a răspunderii disciplinare a judecătorilor*, în *Revista Națională de Drept*, 2011, nr.1, p.10-18.

¹³ Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544-XIII din 20.07.95, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.59-60/664 din 26.10.1995; republicată: *Monitorul Oficial*, nr.117-119/946 din 15.08.2002.

¹⁴ Negru Andrei, *Carierele judecătorului în realitatea juridică națională. Tendințe de reglementare*; Regulamentul privind modul de organizare și desfășurare a concursului pentru suplinirea posturilor vacante de judecător, de președinte sau vicepreședinte al instanțelor judecătorești, de promovare în instanțele ierarhic superioare, adoptat prin hotărârea CSM nr. 68/3 din 01 martie 2007/ www.csm.md/.

¹⁵ Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.55-56/155, din 17.03.2009; Principii fundamentale asupra independenței sistemului judiciar, adoptate de Cel de-al șaptelea Congres al Națiunilor Unite privind Prevenirea infracțiunilor și tratamentul infractorilor susținut la Milano, din 26 august până la 6 septembrie 1985 și avizate prin Rezoluțiile 40/32 din 29 noiembrie 1985 și 40/146 din decembrie 1985 ale Adunării Generale. Expunerea de motive.

¹⁶ Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.55-56/155, din 17.03.2009.

¹⁷ Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544-XIII, din 20.07.95, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.59-60/664 din 26.10.1995; republicată: *Monitorul Oficial*, nr.117-119/946, din 15.08.2002.

¹⁸ Legea cu privire la Procuratură nr. 294-XVI din 25.12.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.55-56/155, din 17.03.2009.